

terminology on the terminology of humanities are shown on the example of Ch. Darwin's theory of the evolution. Biological laws of the evolution of the organic world, the struggle for existence, natural selection are used in the linguistics, sociology, management.

The biological direction appeared in linguistics under the influence of Darwin's theory. Its founder was A. Schleicher. The representatives of the biological direction interpret language as a biological phenomenon, as a living organism. In such a way the associative field *language – an organism* was formed. For the language analysis, the following terms: *birth, growth, development, aging, death* are used.

The biologic direction also appeared in sociology. Its main feature is the application of concepts and laws of biology for the analysis of social life. The biologic direction in sociology is represented by several schools: Social Darwinism, Organic School, Genetic Sociology. Sociologists use such biological terms as *organism, social tissues, organs, mimicry, pathology, reproduction of society*. So the associative field *society – an organism* was formed.

In management, under the influence of biology, there are such concepts as Organizational Darwinism and Population Ecology of Organizations. According to these concepts, to survive the organization must adapt to changes in the environment. This way the associative field *organization – an organism* was formed. Biological terms *life cycle, maturity, population* are used in management. So, due to transterminologization, the generation of scientific theories takes place.

К е y в о р д с : transterminologization, biological terminology system, evolution theory.

УДК 811.161.2'367.628

Р.Б. МИКУЛЬЧИК
м. Львів, Україна

ФІЗИЧНІ ЕПОНІМНІ ТЕРМІНИ: ПЕРЕДАННЯ ПРІЗВИЩ НАУКОВЦІВ ЗАСОБАМИ СКОРОЧЕННЯ Й АБРЕВІАЦІЇ

Статтю присвячено відтворенню прізвищ науковців у фізичних епонімних термінах. Виявлено терміни з повним, неповним відтворенням прізвища й аббревіатури. Здійснено спробу схарактеризувати фізичні епонімні терміни-аббревіатури, простежити тенденції вживання їх у сучасній українській фізичній термінології, визначити їхню специфіку.

Ключові слова: українська мова, фізична термінологія, аббревіатури, аббревіація, епонім, епонімні терміни.

Тенденція до економії мовних засобів привертає щораз більшу увагу багатьох українських і закордонних дослідників. В україністиці аббревіатури вивчали Г.М. Віняр, І.М. Думчак, В.В. Жайворонок, Н.Ф. Клименко, О.М. Мацько, М.Г. Сердюк, З.С. Сікорська, О.А. Стишов, І.Ю. Шашкін та інші. Проблематику аббревіатур розглядають у загальних наукових працях – «Українська мова. Енциклопедія» [21], «Великий тлумачний словник сучасної української мови»

© Р.Б. МИКУЛЬЧИК, 2019

[3], «Український правопис» [22] та в окремих спеціальних дослідженнях – К.Л. Тронь [20]; М.Г. Сердюк [14; 15]; Л.М. Бойченко [1]; Н.Ф. Клименко [7].

Цю статтю присвячено переданню (повному й неповному) прізвищ науковців у фізичних епонімних термінах, а також дослідженню абревіатур, утворених на базі епонімних термінів. Аналіз проводили на базі вибірки обсягом 2250 фізичних епонімних термінів.

Варто зазначити, що існують фізичні епонімні терміни, які повністю і не зовсім відтворюють прізвища (власне епоніми). Простежмо, які зміни і в якій частині власне епоніма (прізвища науковця) відбуваються. Щоб поділити епоніми за повнотою відтворюваності прізвища, розглянемо ті, від яких утворено терміни.

До нашої вибірки увійшла низка епонімних термінів, у яких не повністю відтворено прізвище науковця, наприклад, *вольт* (від Вольта), *померон* (від Померанчук), *гальванометр* (від Гальвані), *пуаз* (від Пуазейля) тощо. Потрібно дослідити, які частини прізвищ науковців не відтворюються. Якщо не відтворюється частина основи прізвища, то такий термін називатимемо усіченим. Якщо в терміні не відтворюється закінчення, то такий термін вважатимемо повним, оскільки флексія є вільною частиною слова.

У досліджуваному матеріалі є 5 термінів, утворених від прізвища французького фізика і медика ХІХ ст. Жана Марі Луї Пуазейля: *пуаз*, *формула Пуазейля*, *рівняння Пуазейля*, *закон Пуазейля* і *закон Гагена–Пуазейля*. На особливу увагу в цьому переліку заслуговує термін *пуаз*, який передає прізвище частково, а саме: в ньому урізано частину основи – суфікс *-ейл(ь)*, тобто термін є усіченим.

Термін *померон* утворено від прізвища радянського фізика І.Я. Померанчука на позначення реджеона, що має квантові числа вакууму й інтерсепт, близький до одиниці. Термін *померон* запровадив у теорію В.М. Грибов. Існує низка номінацій, пов'язаних із прізвищем фізика-теоретика І.Я. Померанчука: *теорема Померанчука*, *полюс Померанчука*, *м'який померон*, *жорсткий померон* тощо. Як бачимо, у поданому списку є як терміни, що повністю і частково передають прізвище науковця. Термін *померон* утворений прийнятим для елементарних частинок способом контамінації: *помер* (*анчук*) + *іон*. Як бачимо, тут має місце урізання останнього складу кореня *-ан-* і суфікса *-чук*, тобто відбувається усічення.

Сімнадцять термінів-епонімів статистичної фізики та квантової механіки походять від прізвища індійського фізика Шат'єндраната Бозе; 14 (*бозе-айнштайнівська конденсація*, *бозе-айнштайнівська статистика*, *бозе-газ*, *бозе-конденсат*, *бозе-рідина*, *бозе-частинка*, *рівняння стану Бозе-Айнштайна*, *розподіл Бозе*, *розподіл Бозе-Айнштайна*, *розподіл Бозе-Айнштайна*, *статистика Бозе-Айнштайна*, *частинки Бозе*, *явище бозе-айнштайнівської конденсації*) повністю відтворюють прізвище, а решта 3 – ні (*багатобозонна система*, *бозон*, *бозонний оператор*). Зауважимо, що терміни, які не повністю відтворюють прізвище, утворено контамінацією. У цьому випадку випадає кінцевий голосний основи. Ці 3 терміни можна вважати усіченими. Отже, від прізвища Бозе утворюються як повні, так і усічені епонімні терміни, причому повні переважають, а усічені утворено контамінацією.

Подібно і з термінами, утвореними від прізвища видатного італійського фізика Енріко Фермі. Їх у нашій вибірці 25: *багатоферміонна система*, *газ Фермі*, *граничний імпульс Фермі*, *енергія Фермі*, *золоте правило Фермі*, *ідеальний*

газ Фермі, імпульс Фермі, метод Томаса–Фермі, модель Томаса–Фермі, радіус Томаса–Фермі, рівень Фермі, рівняння Томаса–Фермі, розподіл Фермі, розподіл Фермі–Дірака, стала Фермі, статистика Фермі–Дірака, статистична модель Томаса–Фермі, теорія Томаса–Фермі, фермі-газ, ферміон, ферміонний оператор, фермі-рідина, фермі-частинка, хвильовий вектор Фермі, частинки Фермі. З них 3 не повністю відтворюють прізвище (ферміон, ферміонний оператор, багатоферміонна система). Ці терміни сконструйовано за допомогою контамінації за схемою: ферм(i) + іон = ферміон. Тут із прізвища випадає кінцевий голосний основи, тому ці терміни – усічені. Решта епонімних термінів, утворених від прізвища Фермі, повні.

Низку термінів утворено на честь англійського фізика Фарадея, наприклад, фарад, пікофарад, нанофарад, Фарадеїв закон електромагнетної індукції, Фарадеїв струм, Фарадеїв темний простір, Фарадеїв циліндр тощо. У цьому переліку є терміни, що повністю і частково передають прізвище науковця. Нас цікавитимуть номінації, що частково передають прізвище. Таких у вибірці 3: фарад і два його деривати – пікофарад і нанофарад. За значенням це – одиниці електричної ємності. У них відсутні дві останні фонемні прізвища Фарадей, тому термін фарад і його деривати можна вважати усіченими.

Від прізвища італійського фізика Алессандро Вольти, який вивчав електричні явища, у нашій вибірці походить 19 термінів: вольт, вольтаж, вольтметр, гігавольт, кіловольт, мегавольт, мілівольт, вольтміліамперметр, вольтоскоп, вольтомметр, вольт-амперна характеристика, закони Вольти, ампер-вольт, амплітудний вольтметр, індукційний вольтметр, синхронний вольтметр, електростатичний вольтметр, вольтододатковий трансформатор, вольтопонижувальний трансформатор. Повністю прізвище науковця відтворено лише у складеному епонімі закони Вольти. У більшості випадків (18 із 19) прізвище науковця відтворено не повністю – урізано закінчення. Але оскільки закінчення є вільною морфемою, вважатимемо, що ці терміни не є усіченими.

Багато термінів походить від прізвища італійського фізика Луїджі Гальвані. У досліджуваному матеріалі їх 45: гальванізація, гальванізування, гальванізований, гальванізувати(ся), гальванізм, гальвано, гальванометр, гальваногліфія, гальванокаустика, гальванокліше, гальванопласт, гальванопластика, гальванопокриття, гальванопокривання, гальваноскоп, гальваностегія, гальваностереотип, гальваностереотипія, гальванотехніка, гальванотипія, гальванохромія, гальванізація зануренням, гальванізація дотиканням, гальванокаустичний метод, гальваноманітний ефект, астатичний гальванометр, тангенс-гальванометр, балістичний гальванометр, вібраційний гальванометр, диференціальний гальванометр, дзеркальний гальванометр, магнітоелектричний гальванометр, самописний гальванометр, стрілковий гальванометр, струнний гальванометр, тепловий гальванометр, гальванопластична копія, гальваностереотипна матриця, гальванічний елемент, гальваніка. Усі назви цього переліку не повністю передають прізвище, оскільки за їхню словотвірну основу взято компонент гальван(о), як стверджує І.М. Кочан [9, с. 257]. У деяких термінах (гальванізація, гальванізація зануренням, гальванізація дотиканням, гальванізування, гальванізований, гальванізувати(ся), гальванізм, гальванічний елемент, гальваніка) прізвище дослідника відтворено повністю, але це лише випадковий збіг кореня (компонента гальван-) із суфіксами –із, –ізм, –ічн. У цьому

випадку не відтворюється останній голосний основи, тому ці терміни вважаємо усіченими.

Від інших прізвищ учених виникають епонімні терміни, які повністю передають їхні прізвища. Для прикладу розглянемо терміни, що походять від прізвища французького фізика Андре-Марі Ампера, який вивчав закони електричного струму. У досліджуваному матеріалі наявні 18 термінів: *ампер*, *ампераж*, *амперметр*, *кілоампер*, *міліампер*, *вольтміліамперметр*, *вольт-амперна (характеристика)*, *закон Ампера*, *сила Ампера*, *ампер-вольт*, *ампер-секунда*, *ампер-виток*, *ампер-година*, *дистанційний амперметр*, *індукційний амперметр*, *магнетоелектричний амперметр*, *термоелектричний амперметр*, *електродинамічний амперметр*. Усі ці терміни повністю містять прізвище науковця, тому вони є повними.

Отже, за способом передання прізвища можна виділити повні, неповні й усічені епонімні терміни. Ще одним способом подання неповних епонімних термінів є аббревіація, закріплена на початку ХХ ст., і відтоді вона залишається одним із продуктивних засобів поповнення лексичного складу української мови. Цей спосіб продуктивний і в термінотворенні сучасної української літературної мови, посідаючи друге місце після лексико-семантичного способу й перше місце серед морфологічних способів словотворення [13, с. 45]. Поява значної кількості складних синтаксичних структур на позначення певних понять дещо перевантажує мову, робить її менш гнучкою, незручною для спілкування. До того ж, деякі номінації настільки громіздкі, що ними послуговуватися дуже важко. У зв'язку з цим у сучасній мові й діють інтралінгвальні чинники, найважливішими з яких є закон економії мовної енергії, мовних засобів [16, с. 153]. На думку Н.Ф. Клименко, «аббревіатура (італ. *abbreviatura*, від лат. *abbreviatio* – скорочення), складноскорочене слово – похідне слово, що виникає внаслідок аббревіації. Утворюється складанням скорочених основ і буває здебільшого еквівалентною словосполученню, яке її мотивує» [8, с. 7]. Відсутня однозначність у потрактуванні аббревіації серед термінологів – має місце різне розуміння однакових понять, рівночасне вживання різних термінів на позначення одного поняття. Хоча у дослідників чимало розбіжностей щодо мовної природи цього явища, усі вони сходяться на тому, що скорочення в мові мають дві основні найзагальніші ознаки: 1) прагнення мовців зекономити мовні засоби; 2) мають генетичні повні відповідники – слова чи словосполучення.

Під аббревіацією в лінгвістиці розуміють не будь-яке скорочення в мові, а процес скорочування словосполук до початкових складників слів, синтаксичну конденсацію складної назви, яку виражає словосполучення. Аббревіатура є засобом концентрації інформації, економії часу комунікантів, яка в одній назві поєднує предмети та їхні властивості, тому в семантичному плані є об'ємніша порівняно зі звичайними словами. Актуальність аббревіації пояснюють доступністю, оперативністю створення, раціональністю структури, що полягає в їхній лаконічності, економності, семантичній місткості, інформативності термінів.

У науковій термінології поява аббревіатур зумовлена використанням словосполучень, що передають складні явища сучасної науки, з одного боку, й потребою зекономити мовні засоби, – з іншого. Як зазначає В.П. Даниленко, у спеціальній мові аббревіатури не є «ні точним, ні інверсійним відбиттям основного

терміна. Вони, імовірноше, символи, натяки на поняття, відомі спеціалістам і, очевидно, зручні у використанні» [5, с. 48].

В останні десятиліття в українській термінології помітно зростає кількість аббревіатур, що відповідає загальним напрямкам розвитку спеціальної лексики сучасних європейських мов [12, с. 144]. М.М. Дзюба на підставі цього висновокуює, що така тенденція властива й спеціальним мовним одиницям зі складниками-епонімами [6, с. 48].

Серед українських фізичних епонімних термінів, на її думку, є аббревіатури всіх типів (за поширеною в українській лінгвістиці класифікацією – часткові, ініціальні та комбіновані) [4; 7].

Ініціальні аббревіатури поділяють на буквені (складаються з початкових букв термінологічного словосполучення), наприклад: *бер* (біологічний еквівалент рентгена), *вар* (вольт-ампер реактивний), *ВАХ* (вольт-амперна характеристика), *фер* (фізичний еквівалент рентгена) та ініціальні звукові (складаються з початкових звуків термінологічного словосполучення), наприклад: *РД* (рентгенівська дифракція), *ТТЛШ* (транзисторно-транзисторна логіка з діодами Шоткі), *ШПФ* (швидке перетворення Фур'є). Як бачимо, у фізиці ініціальні аббревіатури вживають на позначення одиниць вимірювання (*бер*, *фер*, *вар*) та найменувань ефектів, явищ і моделей (*РД*, *ТТЛШ*, *ШПФ*).

Також ініціальні епонімні аббревіатури можуть виступати складниками термінів-словосполучень, наприклад: *модель БКШ* (синонім – *модель Бардіна–Купера–Шриффера*), *метод ВКБ* (синонім – *метод Венцеля–Крамерса–Бріллюена*), *теорія ГЛАГ* (синонім – *теорія надпровідності Гінзбурга–Ландау–Абрикосова–Горкова*), *теорія БКШ* (синонім – *теорія Бардіна–Купера–Шриффера*), *РККІ-обмінна взаємодія* (синонім – *взаємодія Рудермана–Кітеля–Кася–Іосіди*).

У цьому випадку аббревіації підлягає епонімна частина словосполучення, яка є поєднанням щонайменше трьох власних назв (прізвищ). Такі конструкції громіздкі, а тому незручні для написання й вимовляння. Цілком логічно, що саме ця частина термінів-словосполучень підлягає аббревіації.

Комбіновані епонімні аббревіатури в українській науковій термінології утворюють за такою моделлю: ініціальну епонімну аббревіатуру поєднують із загальногалузевим терміном, наприклад, *ГЛАГ-теорія* (синонім – *теорія надпровідності Гінзбурга–Ландау–Абрикосова–Горкова*), *ВКБ-метод* (*метод Венцеля–Крамерса–Бріллюена*), *М-число* (*число Маха*). Зазначимо, що багато комбінованих епонімних аббревіатур мають синоніми – термінні словосполучення з епонімними ініціальними аббревіатурами, наприклад: *БКШ-модель* – *модель БКШ*, *ГЛАГ-теорія* – *теорія ГЛАГ*, *ВКБ-метод* – *метод ВКБ* й ін. Можна припустити, що комбіновані епонімні аббревіатури є похідними від термінів-словосполучень з епонімними ініціальними аббревіатурами.

М.М. Дзюба виокремлює дві моделі, одна з яких полягає в поєднанні усіченої основи слова-неепоніма й повного епоніма, наприклад, *аком* (*акустичний ом*), *мехом* (*механічний ом*) [6, с. 49]. Ми виявили ці терміни в «Большом энциклопедическом политехническом словаре» [2]. Вони належать до застарілої системи одиниць СГС. *Мехом* (*механічний ом*) – застаріле найменування одиниці механічного опору акустичної системи в системі одиниць СГС. *Аком* (*акустичний ом*) – застаріле найменування одиниці акустичного опору в

системі одиниць СГС. Оскільки ці терміни є застарілими і їх не вживають у сучасній науковій мові, то, відповідно, поширеною й уживаною є перша модель.

Часткові абрєвіатури утворюють усіканням базового власного імені. Водночас усікають і звуки, і поєднання букв і звуків: *Вольт(а)* → *вольт*, *Пуаз(ейль)* → *пуаз*, *Фарад(ей)* → *фарад*. Лексеми цієї групи вживають переважно на позначення одиниць вимірювання. Установити закономірності в усіченні похідних основ практично неможливо.

Також до скорочених можна зарахувати частину епонімних термінів, утворених контамінацією, наприклад: *померон*, *бозон*. Шлях формування таких термінів ми виявили, досліджуючи синонімію фізичних епонімних термінів [11, с. 104]. Тут можна спостерігати зміни способів термінотворення і, як наслідок, діахронічні зміни зовнішніх форм термінів. Наприклад, першими в синонімічному ряді з'являються терміни-словосполучення *частинки Бозе*, згодом вони перетворюються на *бозе-частинки*. Далі активізується міжнародний терміоелемент *йон*, унаслідок чого виникли проміжні варіанти *бозе-йон*, яких не виявлено в аналізованій літературі. На найпізнішому етапі термінотворення відбулося формування нового терміна-синоніма контамінацією. Наприклад, термін *померон* утворено прийнятим для елементарних частинок способом контамінації: *помер* (*анчук*) + *йон*. У цьому випадку є проміжний термін *померанчукон*. Отже, маємо усічення власне епоніма (прізвища *Померанчук*). Контамінація відбувається після усічення.

До скорочених епонімних термінів М.М. Дзюба зараховує умовні позначки фізичних величин, утворені від термінів-епонімів (наприклад: *Вб* – *вебер*, *Вт* – *ват*, *мкФ* – *мікрофарад*, *Н* – *ньютон*, *Па* – *паскаль*). Це – асемантичні знаки, які лише вказують на денотат і не розкривають його семантики. Для таких умовних позначок є спеціальні правила записування, запроваджені 6-тою Генеральною конференцією з мір та ваги 1948 року. Існує загальна міжнародна згода щодо написання та використання позначок і назв одиниць та їхніх префіксів. Ось деякі з цих правил, що стосуються теми статті:

– позначки одиниць завжди пишуть із малої букви, якщо їх не утворено від особових імен, наприклад, *15 кг*; *60 с*. Якщо одиницю названо на честь науковця, то перша буква позначки завжди є великою, але при написанні назви повністю цю назву пишуть із малої букви, наприклад, *2 Н*, але *2 ньютони*; *200 мкФ*, але *200 мікрофарад*;

– якщо вживають префікси, вони передують базовій одиниці і їх пишуть із нею разом, наприклад: *кілоПаскаль*, *мікроРентген* тощо. Префікс ніколи не використовують самостійно, також заборонено вживати складені префікси. Наприклад, неправильно: *мілімікрофарад*, *мілімікроРентген*, правильно: *наноФарад*, *наноРентген*;

– префікси Міжнародної системи одиниць призначено для формування та скороченого написання кратних і частинних одиниць. Усі затверджені префікси позначають тільки степені десяти і їх не використовують для позначання степенів інших чисел;

– префікси СІ подамо в Таблиці й для кратних і частинних одиниць.

Таблиця 1
Префікси СІ та множники для утворення десяткових кратних і частинних одиниць

Префікси СІ					
Кратні одиниці			Частинні одиниці		
Множник	Назва	Позначення	Множник	Назва	Позначення
10^1	дека-	Дк	10^{-1}	деци	д
10^2	гекто-	Г	10^{-2}	санти	с
10^3	кіло-	К	10^{-3}	мілі	м
10^6	мега-	М	10^{-6}	мікро	мк
10^9	гіга-	Г	10^{-9}	нано	н
10^{12}	тера-	Т	10^{-12}	піко	п
10^{15}	пета-	П	10^{-15}	фемто	ф
10^{18}	екса-	Е	10^{-18}	ато	а
10^{21}	зета-	З	10^{-21}	зетто	з
10^{24}	йота-	Й	10^{-24}	йокто	й

У правилах Генеральної конференції з мір та ваги наголошують, що позначки одиниць системи СІ є математичними символами, а не скороченнями. Тому після них не ставимо крапки, за винятком розташування позначки в кінці речення. Поширимо це твердження на всі інші позначки фізичних величин, що не входять до системи СІ. Отже, ми не можемо вважати скороченнями чи аббревіатурами всі основні, похідні та кратні позначки одиниць фізичних величин.

З одного боку, позначки фізичних величин є умовними й асемантичними знаками, тобто вони не мають семантичних зв'язків з власне епонімами, на основі яких їх утворено. Це – математичні символи, а не скорочення чи аббревіатури.

З другого боку, ці позначки утворено не довільним чином, а на основі власне епонімів (прізвищ науковців). Тому вони зберігають деякі семантичні зв'язки з твірною основою. Ці зв'язки є не безпосередніми, а опосередкованими.

Зауважимо також, що позначки одиниць фізичних величин виникли на основі латинського алфавіту і тому в усіх мовах із кириличною писемністю, у тому числі в українській, є перекладними, пристосованими до системи письма конкретної мови-продуцента.

Зазначимо, що епонімні терміни, які не повністю відтворюють прізвище науковця, можна вважати винятком, оскільки такі терміни в усіх випадках походять від семи прізвищ: *Вольта*, *Гальвані*, *Фарадей*, *Пуазейль*, *Бозе*, *Фермі* та *Померанчук*.

В українській фізичній термінології поширені скорочення внаслідок прагнення до економії мовних засобів та уникання складних і громіздких мовних

конструкцій. Вочевидь, що скорочення є і серед епонімних термінів. Серед них вирізняємо ініціальні аббревіатури двох типів: самостійні терміни і компоненти термінів-словосполучень. Аббревіації підлягає лише епонімний складник. Інші типи аббревіатур (часткові й мішані) серед фізичних епонімних термінів не трапляються, оскільки ми не можемо розглядати як аббревіатури позначки одиниць фізичних величин – математичні символи. Активне вживання епонімних аббревіатур в українській фізичній термінології демонструє, що ця терміносистема розвивається відповідно до світових тенденцій. В останні десятиліття для термінології багатьох мов притаманна схильність пристосовувати багатослівні термінні словосполучення з компонентами-епонімами до потреб сучасної надскладної наукової комунікації.

1. Бойченко Л. М. Структурно-семантичні типи аббревіатур і діапазон їх дериваційної активності в сучасній українській мові. *Мовознавство*. 1982. № 5. С. 75 – 80.
2. Большой энциклопедический политехнический словарь. Коллектив авторов. Москва: Изд-во: Мультитрейд, 2004.
3. Великий плумачний словник сучасної української мови / За ред. В. Т. Бусела. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. 1440 с.
4. Ганич Д.І. Словник лінгвістичних термінів. Київ: Вища школа, 1985. 360 с.
5. Даниленко В.П. Еще раз к вопросу о кратких вариантах терминов. *Культура речи в технической документации*. Москва: Наука, 1982. С. 36 – 53.
6. Дзюба М.М. Особливості епонімичних термінів-аббревіатур. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Філологічна. 2015. Вип. 57. С. 48 – 49.
7. Клименко Н.Ф. Аббревиатура. *Українська мова: Енциклопедія*. 2-ге вид., випр. і доп. Київ: Укр. енцикл., 2004. 824 с.
8. Клименко Н.Ф. Словотворча структура і семантика складних слів у сучасній українській мові. Київ: Наук. думка, 1984. 251 с.
9. Кочан І.М. Динаміка і кодифікація термінів з міжнародними компонентами в сучасній українській мові: монографія. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2004. 519 с.
10. Мацько О.М. Аббревіатури як згорнені мовні формули в дипломатичних текстах. *Мовознавство*. 2000. № 1. С. 31 – 36.
11. Микульчик Р. Синонімія термінів з прізвищевими компонентами у фізичній терміносистемі. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Проблеми української термінології. 2008. № 620. С. 104 – 106.
12. Миляева Л.М. Роль экстралингвистических факторов в развитии сокращений. *Отраслевая терминология и ее экстралингвистическая обусловленность*. Воронеж: Изд-во Воронежского университета, 1986. С. 139 – 145.
13. Плющ М.Я. Словотворення та вивчення його в школі: монографія. Київ: Рад. школа, 1969. С. 45 – 57.
14. Сердюк М.Г. Відаббревіатурні похідні в українській мові. *Питання словотвору східнослов'янських мов*. Київ, 1969. С. 83 – 84.
15. Сердюк М.Г. Аббревіатури і співвідносні з ними слова та словосполучення. *Українське мовознавство*. Київ: Вища школа, 1981. Вип. 9. С. 69 – 76.
16. Стишов О.А. Українська лексика кінця ХХ ст. (на матеріалі мови засобів масової інформації): монографія. Київ: Видавничий центр КНЛУ, 2003. 388 с.
17. Сучасна українська літературна мова / За ред. М.Я. Плющ. Київ: Вища школа, 2001. 432 с.
18. Сучасна українська літературна мова / За ред. І. К. Білодіда. Кн. 5. Лексика і фразеологія. Київ: Наук. думка, 1973. 439 с.

19. Сучасна українська мова / За ред. О.Д. Пономарева. Київ: Либідь, 2001. 400 с.
20. Тронь К.Л. Из спостережень над структурними типами аббревіатур української мови 20 – 30-х років. *Питання словотвору східнослов'янських мов*. Київ: Наук. думка, 1969. С. 82 – 83.
21. Українська мова: енциклопедія. Київ: «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 2-е вид., 2004. 824 с.
22. Український правопис. 4-ге вид., випр. і доп. Київ: Наук. думка, 1994. 238 с.

Roman Mykulcnyk

PHYSICAL EPONIMIC TERMS: TRANSITION OF SCIENTISTS SURNAMES BY ABBREVIATIONS AND ABBREVIATION TOOLS

The article is devoted to the reproduction of the scientist's names in physical eponymous terms. Detected terms with complete and with incomplete reproduction of the last name and abbreviation. An attempt was made to characterize the physical eponymous terms-abbreviations, to trace the tendencies of their use in modern Ukrainian physical terminology, to determine their specificity.

Note that eponymous terms that do not completely reproduce the name of a scientist can be considered an exception, since such terms in all cases come from seven names: Volta, Galvani, Faraday, Poiseil, Bose, Fermi, and Pomeranchuk.

In Ukrainian physical terminology, the abbreviation is expanded as a result of the desire to save linguistic resources and the avoidance of complex and cumbersome language constructs. Obviously, there is an abbreviation among eponymous terms. Among them, we distinguish the initial abbreviations of two types: independent terms and components of terms-phrases. Note that the abbreviation is subject only to the eponymous component. Other types of abbreviations (partial and mixed) do not occur among physical eponymous terms, because we can not consider as abbreviations the units of physical quantities – mathematical symbols. The active use of eponymous abbreviations in Ukrainian physical terminology demonstrates that this terminology system is developing in accordance with world trends. In recent decades, for the terminology of many languages, there is a tendency to adapt verbose word combinations with eponymous components to the needs of modern, complex scientific communication.

К е у в о р д с : Ukrainian language, physical terminology, abbreviations, abbreviation, eponym, eponymous terms

УДК 811.161.2

Н.В. МІСНИК
м. Київ, Україна

ДЕРИВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЯК АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО ФОНДУ МЕДИЧНОЇ НАУКИ

Стаття присвячена розгляду специфіки дериваційних процесів у галузі медичного термінотворення. Виявлено кілька тенденцій, основними з яких є: формування власного термінологічного фонду словотворчих засобів, тісна взаємодія національних та міжнародних
© Н.В. МІСНИК, 2019